

PRESTATIELOON

foto Peter Nicolai

Philips en de bonden zijn in een belangrijke strijd gewikkeld over invoering van prestatiebeloning. Waar Philips naar toe wil, is het afschaffen van de jaarlijkse loonsverhoging voor

iedereen. In de toekomst moet je als Philips-arbeider je verhoging verdienen door het halen van de doelen die voor jou gesteld zijn. Zover is het nog niet: de bonden tonen zich (nog) onverzettelijk en hebben de elektronica-reus al tot een eerste stap gebracht: Philips wil nu ook wel praten over een beetje 'vaste' loonsverhoging en de rest afhankelijk van het presteren. Hoe de strijd verder gaat, is moeilijk in te schatten. Wel is duidelijk, dat de uitkomst grote gevolgen heeft voor de komende CAO-onderhandelingen bij andere bedrijven en bedrijfstakken en dus voor heel werkend Nederland. Dáárom volgt Solidair, de groep rond de gelijknamige SP-bedrijvenkrant, de ontwikkelingen nauwgezet, en ook omdat invoering van prestatiebeloning onderdeel is van een grotere agenda: de arbeidsverhoudingen van de 21ste eeuw. In deze Spanning de achterliggende maatschappijvisie van mr De Haas, hoofdonderhandelaar namens Philips en een reactie van Geert Reuten, algemeen econoom, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. De citaten van De Haas zijn gehaald uit een brief die hij aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. Reuten spraken we op zijn werkkamer op de UvA.

In de winter van vorig jaar staakten medewerkers voor Philips als protest tegen het overplaatsen van bedrijfs-onderdelen naar Polen. Moet er eerst weer gestaakt worden voordat de Philipsdirectie naar haar personeel luistert?

Philips-onderhandelaar De Haas: 'Iedere werknemer de ondernemer van zijn eigen arbeid'

We zitten momenteel midden in de overgang van een industriële economie naar een economie die volledig is ingeworteld in de informatietechnologie. Na de landbouwrevolutie in de 16e eeuw en de industriële revolutie in de 19e eeuw is dit de derde grote economische revolutie die we in ons cultuurgebied meemaken. De twee voorgaande revoluties lieten uiteindelijk geen enkele steen op de andere staan.

Geert Reuten

noodzakelijk gevolg van de *Nieuwe Economie*, of terug naar af?

De manier van samenleven en met elkaar omgaan, het verkeer tussen de staten, de militaire en politieke verhoudingen, dit alles veranderde drastisch. De wereld van de arbeid wijzigde eveneens beide keren ingrijpend. (...)

De derde economische revolutie – gegrondvest in de informatietechnologie – zet dit hele bouwwerk (bedoeld wordt CAO, sociale zekerheid, verzorgingsstaat en poldermodel – red.) op zijn kop. Collectiviteiten desintegreeren in een hoog tempo. De aard van het werk in de productie van goederen en diensten vereist maatwerk in alle opzichten. De productie van goederen en diensten zelf wordt steeds meer uiteengelegd in te assembleren modules en kan wereldwijd plaatsvinden. Het is evident dat deze nieuwe productiestructuur van goederen en diensten de wereld van de arbeid drastisch zal veranderen. Niet meer de functie, maar de 'klus' staat centraal. Niet de collectiviteiten van producenten van goederen en diensten zijn de organisatievorm, maar het netwerk van steeds wisselende groepjes producenten en veelal zelfs volstrekt geïndividualiseerde producenten. Werknemers zullen evolueren in de richting van ondernemers van hun eigen arbeid. Het is duidelijk dat een sociale zekerheid, een verzorgingsstaat en een CAO die zijn gebaseerd op de collectiviteiten van de industriële economie in deze informatietechnologische productiestructuur niet meer houdbaar zijn. Ook hier zal in toenemende mate maatwerk moeten worden afgeleverd dat is toegesneden op

de geïndividualiseerde economie en samenleving. Dat vergt een geheel andere werkwijze van de vakbeweging. Wil deze institutie toekomst hebben, dan zal hij een creatieve bijdrage hebben te leveren aan de productie van diensten ten behoeve van de wereld van de arbeid. Serviceverlening op het terrein van de werkbemiddeling van individuele of groepjes producenten, op maat gesneden sociale verzekeringen, op maat gesneden contracten tussen producenten en ondernemingen die zich toeleggen op de assemblage van eindproducten etc. Daarnaast zal de vakbeweging het algemeen belang opnieuw vorm moeten geven in een geïndividualiseerde samenleving en economie. Oude vormen helpen daarbij niet, hinderen eerder het denken over nieuwe vormen.

Econoom Reuten: 'Philips haalt de 19de en de 21ste eeuw door elkaar'

Ik heb me afgevraagd waarom de werkgevers nú met voorstellen voor prestatiebeloning komen. Als ik de huidige situatie vergelijk met zoals het de afgelopen twintig jaar is gegaan, dan hebben de werkgevers nu twee problemen. Dat zijn de ophef die ontstaat door de exorbitante salarissen en opties van de topmensen in de bedrijven, en de krapte op de arbeidsmarkt, die zorgt voor een opwaartse druk op de lonen. Die twee elementen zouden een verklaring kunnen zijn om juist nu te komen met een pleidooi voor prestatiebeloning en daar een ideolo-

gisch verhaal bij te vertellen. De exorbitante salarissen kun je niet afmeten aan de productiviteit. Dus zeggen ze: *wij worden afgerekend op het halen van onze doelstellingen*. Zo verkopen ze de prestatiebeloning ook: *Wij worden afgerekend, jullie worden afgerekend*. Het probleem is natuurlijk dat hierdoor een volstrekte willekeur ontstaat. Wie bepaalt de doelstelling waaraan je moet voldoen?

Dan de lonen. Als je kijkt naar de afgelopen 20 jaar, dan zie je dat de reële loonstijging (na inflatie-correctie) 20 procent is achtergebleven bij de stijging van de arbeidsproductiviteit. En dan heb ik het nog over de gemiddelde lonen. Daar zit ook het salaris van de directeur bij, dat wél heel fors is gestegen. Er is nu schaarste op de arbeidsmarkt. Wat je zou kunnen verwachten – en daar zullen de directies bang voor zijn – is dat er een inhaalslag komt, waarbij de werknemers een deel van hun achterstand willen goedmaken. Dat willen ze vóór zijn door nu hiermee te komen. Bovendien krijgen ze hierdoor meer ruimte om mensen extra te kunnen betalen die ze extra willen betalen. Het ideologische sausje dat ze er vervolgens overheen gieten, is een heel raar sausje. De Haas zegt dat er sprake is van een tegenstelling tussen kapitaal en arbeid, en dat de vakbonden best goed werken. Maar nu is het een andere tijd en moeten er andere bonden komen. Alsof hij daar iets over te zeggen heeft. De werknemer moet een ondernemer worden. Denkt die man niet goed na? Een ondernemer dat is iemand die risico loopt

met het kapitaal dat hij in zijn bezit heeft. En waar geweldige rendementen tegenover staan. Wat je ziet, is dat de ondernemer vroeger een stuk risico afschoof op de overheid, in de vorm van subsidieregelingen, en dat hij nu een stuk risico wil afwentelen op zijn werknemers, via het salaris. De winst moet gelijk blijven, de lonen moeten op en neer gaan met de conjunctuur.

Het wordt een permanente race. Er worden doelen gesteld. Haal je die, dan komen er voor volgend jaar hogere doelen. De stress zal steeds meer toenemen. Voor iedereen. Het opzweepen van mensen dat je hiermee bereikt, is een 19de eeuws fenomeen. Philips is de tel wat kwijt. Ze heeft het over de arbeidsvoorwaarden van de 21ste eeuw, maar het lijkt eerder die van de 19de eeuw.

Hoe het wél moet? Gelijkheid moet het uitgangspunt zijn. Alles wat ongelijk is, moet je beargumenteren. En er zijn heel wat argumenten nodig om aan te tonen dat iemand een miljoen moet verdienen. Ze zeggen wel *de lonen van de top zijn zo hoog omdat er schaarste is*. Dat is een onzinargument. Als er schaarste is aan artsen, helpt het niet om de artsen meer te gaan betalen. Dan moet je wat doen aan de opleidingen. In ieder geval zou je moeten beginnen alle personeel onder de CAO te brengen. Niet langer de salarissen van de top bepalen in achterkamertjes. Als de vakbonden meegaan met de ontwikkeling die Philips voor hen schetst, is dat het einde van de bond. Dat is terug naar vóór in de 19de eeuw.